

JURNAL

PENTRU RESPINDIREA ÎNTREBĂRILOR NATURALE ȘI EXACTE, ÎN TOATE CLASELE

Pedięatș

BCU Cluj / Central deiversity Library Cluj

PROFESOR DOCTOR IULIUS BARASH.

N. 24.

(Anul al patrulea)

Băkrenti

30 Iunie, 1859.

Koprinderea: Lețile mърitșalı în natșrș. — Insekta Fulgora saș mърitșorș de felinarș. — Despre mърșarile antice. —
Komunikaciișni șcientifice niči.

Lețile mърitșalı în natșrș.

III. (Șrmare.)

Pe kındș omș mai în toate đurile (afarș poate nșmai la noi) s'a okșpat mșl kș imșnșțșđirea paselor animalelor domestice prin křvčiamentșlș lorș, eatș kș a řitatș a se okșpa kș imșnșțșđirea pasei sale proprie, totș prin rađionabile leđi ale mърitșalı. Dakș ar voi či-ne-va ș křie o đeografie a leđilor mърitșalı peste totș pșmintș, o ș ajșnș la rezșlitate foarte křrioase; křvi leđile ši običeșrile ęe se raportș la mърitșăș între oameni, șintș foarte diverse șnele de alte la diferite nađișni. Eatș șnele esemile despre aęeasta.

Pe Insșla Otahiti mai nș esistș křștoșriea niči de kșmș între oameni. Akolo este

nșșș în praktikș komșnismșlș femeilorș, așa de doritș în teoriea de kștre komșniși în Ekșropa. Pe insșla Marquesas, doi ši kearș trei ęrșvatđi aș o singrșrș femee kare nș prodșęe mai niči odatș mai mșlș de křtș doi kopii! Din kontra, în orientș, ęn ęrșvatș are mai mșlte femei; niň la nșmърș de natșrș, iartș peliđia; mai mșlș, iartș običeiș; mai nșđinș, omșlș e ęnș șntș (la noi zikș ęniș în kontra kș, ęine arș rșbda mai mșlș de křtș kș 4 femei, arș fi ęnș șntș). Nșmai în Ekșropa domnește monogamiea, adekș kș ęnș ęrșvatș ș aię nșmai o femee ši vice-versa (aęeasta insș nș imședekș kș ęniș Ekșropeni aș pe lingș o singrșrș femee, mșlte đii-

toare, ші знеле femeі пе лінгъ знѣ сінъ зрѣ вър-
ватѣ, мѣлї аманї. Дарѣ де, d'ardeastea нѣ се
ворвеште ın „ın societatea вѣлѣ“. Еатѣ ші алте
обїчеїзрї ın прївїнга мѣрїтїшвлї.

Ла Еленї веки кїнд а трїтї зп Сїмон пе каре
тоатѣ лѣмеа ıı нѣмї „челѣ дрентѣ“, ераѣ обїчеїѣ
кѣ оаменї чей маї ошешї шї маї стїмавїлї лѣа
де соціе пе зѣрореле лорѣ пропрїї; ла арабїї
веки, ера о леце кѣ фїхлѣ ера ıндаторатѣ а се
кѣзѣторї кѣ нѣма са пропрїе кїндѣ с'а фїхлѣ
вѣдѣвѣ, саѣ кїндѣ с'а деспѣрїтїѣ де вѣрватѣлѣ сї.
Дарѣ Персіенїї антїчї, лѣарѣ де невастѣ пе зѣро-
реле шї пе нѣмеле лорѣ вѣдѣве. Кеарѣ шї акѣмѣ
este прївїтѣ аколо о кѣзѣторїе ıнтре рѣденїе
foarte деанроане, ка о фантѣ лѣдѣавїлѣ, пе кїндѣ
дѣне лецеа еврееаскѣ шї крештїнѣ, asemenea
мѣрїтїшѣрї сїнтѣ попрїте ка крїмеле челе маї
марї, ка ıнчесте педенсїте кѣ маре педансѣ.
Дарѣ шї ıнтре ачесте доѣ релїцїонї, domїне дїфе-
рїнга маре. ıн тїмнѣлѣ лѣї Моїсе ера прївїтѣ
ка о фантѣ лѣдѣавїлѣ кїндѣ знѣ омѣ с'а кѣзѣ-
торїтѣ кѣ вѣдѣва fratелї сѣѣ морїѣ фѣрѣ конїї;
ачеастѣ фантѣ este попрїтѣ акѣмѣ ла ıзраелїдїї
d'астѣзї. Ла ıзраелїдїї доїфрадї поате сѣ ıеа доѣ
sorорї; ла крештїнї, нѣ. Кеарѣ шї ıнтре кре-
штїнї, domнєскѣ дїферїнге марї ıн прївїнга ле-
цїлорѣ кѣзѣторїї ıнтре рѣденїе. Бїсерїка орто-
доксѣ este маї рїгѣроасѣ де кїтѣ челе-ла те
рїте крештїне. Дарѣ шї бїсерїка англїканѣ аре
30 де градѣрї де рѣденїе попрїте де кѣзѣторїе.
ıнтре ачесте лецї де пропрїе, се алѣ шї зна
комїкѣ каре попреште пе стренепотѣлѣ а лѣа
пе стремоаша лѣї де невастѣ! Че гѣстѣ кѣрїосѣ
зѣпѣне ачестѣ леце! ıн бїсерїка католикѣ, сїнтѣ
мѣлате попрїрї де кѣзѣторїе, ıнсѣ каре поате сѣ
fie пїдикатѣ прїнтр'знѣ dispensѣ кѣмнѣратѣ де
Пана ıн Рома!

Sanktitatea мерѣзрїеї кѣзѣторїеї, варїеазѣ
їарѣ ла дїферїте нацїонї шї релїцїонї. ıн релї-

цїзнеа католикѣ кѣзѣторїа нѣ е сепаравїле (нѣ есїстѣ
desпѣрїїре) нѣмаї прїнтр'зн dispensѣ партїкларѣ
алѣ Панаї каре сѣ дѣ нѣмаї ла оаменї марї
(ла че нѣ нѣзнѣгѣ оаменї марї! ıн Персіеа este
знѣ обїчеїѣ кѣ femeїле (крештїне) сѣ мѣрїтѣ кѣ
Европенїї нѣмаї пентрѣ знѣ тїмнѣ хотѣрїтѣ шї
преотѣлѣ d'аколо кѣнсїнцїеште о asemenea кѣ-
зѣторїе. Дарѣ ıн Амерїка este о societate каре
се мѣрїтѣ вѣремнїчеште пе знѣ анѣ саѣ дої.
Аколо знѣ вѣрватѣ саѣ femeї сѣ ıа кѣ контрактѣ
пентрѣ зп термін, прекѣм сѣ ıеа о касѣ кѣ кї-
рїе саѣ прекѣмѣ се фаче о товѣрѣшїе пе знѣ
терменѣ хотѣрїтѣ. ıн Европѣ, кїндѣ знѣ погрѣ
(арабѣ) ıеа де невастѣ пе о femeї алѣ, кѣзѣ-
торїеа е лецїтїмѣ; дарѣ ıн Амерїка, нѣ; еатѣ
прежѣдеката де пасѣ пїпѣ зндо ажнїце! Дарѣ,
знѣ лѣкрѣ маї кѣрїосѣ este кѣ дѣне кондїка чї-
вїлѣ антїкѣ а Прѣсіеї кѣзѣторїа ıнтре зп новїл шї
о фатѣ де вѣрїоасїе (неповїле) ера декларатѣ не-
лецїтїмѣ! Еатѣ прежѣдекатѣ авѣзрѣ а новїлїмеї!
ıн Амерїка Францїеа, Англїеа шї Белѣїеа шї кѣ-
зѣторїїле ıнтре дїферїте релїцїонї (ıзраїлїдї кѣ кре-
штїнї, крештїнї кѣ мохаметанї) сїнтѣ валавїло, дар ıн
алте цѣрї asemenea кѣзѣторїї сїнтѣ прївїте ка нїште
monstruoзїтїдї шї сїнтѣ анѣлате де леце! Еатѣ
зна дїн прежѣдектїїле апѣзѣлоаре а релїцїїлорѣ!

О сѣ авемѣ okazїонї а ворѣ маї мѣлѣ
desпѣ ıмѣлїтеле дїферїнге радїкале алє лецї-
лорѣ кѣзѣторїе; акѣмѣ атїтѣ нѣмаї зѣпнємѣ кѣ
тоате ачесте лецї сїнтѣ арбїтарїе шї трекѣлоарѣ
шї нѣмаї о сїнгѣрѣ леце ла мѣрїтїшѣ рѣлїтїно
eterнѣ шї нестрѣмѣлатѣ; asta este лецеа аморѣ-
лї. Аморѣлѣ фѣрѣ кѣзѣторїе, поате кѣ адѣче
ıнfernѣ (їадѣлѣ) ıн лѣмеа чеа-лаїтѣ; дарѣ кѣзѣ-
торїа фѣрѣ аморѣ este негрешїтѣ знѣ ıнfernѣ ıн
лѣмеа ачєаста; asta este о леце аша де генє-
ралѣ ıн кїтѣ н'аре чїне-ва требїнцѣ сѣ fie знѣ
лецїстѣ спєцїалѣ ка s'о кѣноаскѣ.

(Ва зрѣма.)

Insekta Fulgora saѣ нѣртѣтоаре де фелїнарѣ.

ıн лѣмеа фїзїкѣ шї моралѣ, лѣміна este
asosїтѣ де кѣлѣзѣрѣ. ıн лѣмеа фїзїкѣ, vedемѣ кѣ
fокѣлѣ каре арде, лѣмїнеазѣ; лампа каре лѣ-
мїнѣ, арде. Asemenea шї ıн лѣмеа моралѣ

vedемѣ кѣ оаменїї „лѣмінацї“ сїнтѣ шї „кѣлѣ-
дѣрошї“; се анрїнде пентрѣ вр'о ıдея саѣ па-
сїзне, дарѣ парѣ сїнтѣ eroїстї, рецїї прекѣмѣ о
гѣсїмѣ мѣлѣ ıн tagма чєлорѣ „обѣскрї“ шї не-

лэминати. ¹Аф тоате ачестеа, ведемѣ ин патърти ките одрѣтъ лэминѣ фърѣ клэдърѣ ши фърѣ фокѣ. Ашѣ ведемѣ кѣ фосфорѣлѣ лэминѣазѣ фърѣ сѣ фърѣ; лемпеле патреде лѣческѣ ин интърпикѣ фърѣ фокѣ; ин маре лѣчеште (фосфореазѣ) де мѣлте опѣ интре знѣ модѣ адмиравилѣ. Дарѣ о сѣпризѣ маѣ маре вомѣ абеа киндѣ вомѣ афла кѣ синѣ ниште анимале мичѣ (молашкѣ ши инсекте) каре поартѣ лэминѣ.

Fizika vorbеште де лэмина инсоцитѣ кѣ клэдърѣ, адикѣ де лэмина каре се аратѣ киндѣ арде вре-знѣ корпѣ, дарѣ Istoria Natѣралѣ се окѣпѣ к'о лэминѣ каре стрѣлѣчеште фърѣ клэдърѣ ши фърѣ сѣ fie емитѣ дин ардеа вре-знѣ корпѣ. Воѣ вѣ мирацѣ? Дарѣ сѣприса вѣ ва fi инкѣ мѣлѣ маѣ маре киндѣ вегѣ афла кѣ пѣртѣ-торѣ ачестѣ лэминѣ синѣ, прекѣмѣ амѣ зисѣ ниште анимале виѣ.—

Dintre animalele кѣриозе каре аѣ асемenea proprietate, челе маѣ мѣлте синѣ дин класа animalelor мичѣ (insectelor). Молашкѣ каре трѣскѣ ин аерѣ саѣ ин маре, ши иарѣши ин климеле клэдѣроазе хнде патѣра а десволтаѣ тоатѣ марнѣфенѣа са, синѣ фѣрѣчѣте кѣ ачесте дарѣри.— Indienii ин фокѣ сѣ се сервеаскѣ кѣ флакѣрѣ, алѣртѣ ките-ва инсекте лэминоазе (lampyrus) де капѣлѣ ши понѣлѣ лорѣ, каре рѣсуиндескѣ о дѣлѣе ши маре стрѣлѣчѣре, маѣ маре де китѣ фѣклиеле ноастре; чѣне воемте сѣ се лэминѣче знѣ салонѣ, о касѣ саѣ о прѣвѣлие, лѣнѣште не порѣцѣ ките-ва мѣште лэминоазе ши иалѣ кѣ арѣ лэминѣ.— Знѣ воиацѣорѣ ин India, демнѣ де крѣзѣлѣ, не повѣстеште зрѣтѣоареле фанте кѣриозе: „Интр'о фѣрѣмоазѣ ноанте, сѣзѣтѣ „знѣ черѣ лимпѣде, прекѣмѣ се веде нѣмаѣ ин „ачесте климе клэдѣроазе, киндѣ аерѣлѣ ера ин- „кѣркатѣ де мироазе де мѣи де флорѣ а кѣрора „дѣлѣчацѣ este некѣнескѣтѣ ин алте пѣрѣцѣ маѣ „пѣдѣнѣ фѣрѣчѣте, м'амѣ плимѣбатѣ интр'о лэнтре „п'ин каре лѣнѣкѣамѣ ка не о оглѣндѣ. Ин миз- „локѣлѣ ачестѣ патѣреѣ тѣкѣте, д'о датѣ амѣ вѣ- „зѣтѣ кѣ арѣборѣи (копачѣи) каре се афлаѣ не мар- „пѣнеа апеѣ, стрѣлѣчѣаѣ кѣ о лэминѣ винѣтѣ ка „кинѣ арѣ fi fostѣ аконѣрѣцѣи к'о мѣлѣиме де „diamante стрѣлѣчѣтоаре ин фелѣрѣимѣ де колорѣ „ка але кѣрѣзѣвѣлѣ; де одатѣ с'а инѣлѣуатѣ ка „ниште скинтеѣ де фокѣ ши иарѣши интр'знѣ минѣтѣ „ле-амѣ вѣзѣтѣ кѣзѣндѣ асѣрѣра арѣборѣлорѣ ка о „платѣе де азрѣ. Ачѣастѣ счѣнтѣ ка д'знѣ фокѣ

„de artificie misteriosѣ, мѣ-а фѣкѣтѣ о маре им- „presizane; мѣ-амѣ имаѣнатѣ кѣ мѣ афлѣ интр'о „деарѣ инкѣнтатѣ, инконѣрѣратѣ д'о понѣлѣацѣне „де спектре (stafii); инсѣ несте пѣдѣнѣ, вислѣшиѣ „каре аѣ fostѣ кѣ mine, м'а skosѣ динтр'ачѣастѣ „лѣсѣзѣне, арѣтѣндѣ-мѣ кѣ принѣипѣлѣ стрѣлѣчѣ- „торѣ алѣ ачестѣи феноменѣ нѣ este алѣ-чѣва „де китѣ мѣштелѣ лэминоазе каре се пѣсѣсерѣ „не ачѣстѣ арѣзѣрѣи сѣзѣрѣндѣ дин патѣрѣ ин ра- „мѣрѣ, ши аша аконѣрѣндѣ арѣзѣрѣлѣ к'о лэминѣ „fantastikѣ вариабилѣ ин фелѣрѣимѣ де колорѣ.“

Дарѣ нѣ нѣмаѣ ин ачесте климе favorite де пазеле soapѣлѣ, даѣ мѣштелѣ знѣ асемenea кѣ-riosѣ спектаколѣ, чѣи ши ин синѣлѣ чѣлѣ негрѣ алѣ абѣрѣлорѣ де не вѣрѣлѣ Алѣлорѣ, ниште нѣорѣ лэминоши се иналѣцѣ ши зѣмпле черѣлѣ ка знѣ пѣрѣколѣ. Ачѣастѣ лэминѣ аконѣре зѣнада етернѣ каре се афлѣ аколо, ши вѣрѣзѣрѣле чѣле иналте але мѣнѣлорѣ инвѣлѣцѣи кѣ фокѣ ни се инѣлѣуѣаѣзѣ ка Titanii мѣтологѣи лѣнтѣлорѣ кѣ черѣлѣ, пѣр-тѣндѣ ин канѣ етернеле флакѣрѣ, кѣзѣтѣндѣ а се а-тѣнда ин домѣнѣлѣ черѣскѣ. Знѣ алѣ феноменѣ маѣ кѣриозѣ, с'а обсерѣватѣ де маѣ мѣлте опѣ де кѣре чѣи маѣ vestiji маринарѣ ин деосѣбитѣле пѣрѣцѣ але океанѣлѣ, адикѣ де мѣлте опѣ тоатѣ мареа се аратѣ ка киндѣ арѣ fi инѣшѣратѣ ин фокѣ. Валѣрѣле океанѣлѣи синѣтѣ стрѣлѣчѣтоаре ка ниште флакѣрѣ де пѣчѣоазѣ, атѣнчѣ тотѣ опѣizontѣлѣ океанѣлѣи инѣлѣуѣаѣзѣ о счѣнтѣ сѣзѣлимѣ.— На-веле (корѣвилѣ) каре платѣскѣ не апѣ, се вѣдѣ инкѣнѣрѣратѣ д'знѣ пѣрѣколѣ немѣрѣрѣинѣтѣ; дин фѣндѣлѣ океанѣлѣи се иналѣцѣ флакѣрѣ д'асѣрѣра валѣ-рилорѣ десволтѣндѣ-се ин деосѣбите forme адми-равилѣ, инѣлѣуѣимѣндѣ-не ка ниште мѣнѣцѣи де лэминѣ, ин деосѣбите колорѣ саѣ ка кѣрѣзѣвѣе стрѣлѣчѣ-тоаре ин тоатѣ мѣрѣѣиеа лорѣ. Ачѣстѣ феноменѣ este кѣноскѣтѣ сѣвѣ нѣмѣре де fosforescѣntia апеѣ мѣрилорѣ. (Phosphorescence de la mer, адикѣ мареа este пѣртѣтоаре де лэминѣ). Пѣнѣ ин зѣмеле ноастре физѣцѣи н'аѣ авѣтѣ о есплѣкацѣне solidѣ а ачѣстѣи феноменѣ ши нѣмаѣ де кѣрѣндѣ sani-енѣцѣи с'аѣ пѣтрѣнсѣ де адеѣзѣрата касѣ а ачѣстѣи фанте кѣриозе; адикѣ: аѣ десконѣрѣтѣ кѣ касѣа стрѣлѣчѣреѣи апеѣ мѣреѣи, синѣтѣ ниште анимале стрѣ-лѣчѣтоаре че локѣзѣскѣ ин мѣи де милѣоане не фѣндѣлѣ тѣлѣлорѣ мѣрилорѣ, де ла Полѣи ши пѣнѣ ла Екѣзѣторѣ. Ачѣесте анимале се пѣдикѣ дин тѣмпнѣ ин тѣмпнѣ дѣпѣ деосѣбитѣле skimѣрѣи але аерѣлѣи

d'asupra feței mărilor și prodăcă mai sursă
nămită fenomen de fosforescență mărilor.—
Știi dint'acești saienți aș și descriș deose-
bitele forme ale avelor animale, colorile și
obișeurile lor. Kite-va dint'însele (a năme
paleles) sintă înfășurate înt'ână vială transpa-
rentă, avîndă niște înnotătoare de coloare de
aeră, și altele (beroyés) sintă transparente ca
kristalul, și totmai ca niște prisme sintă în
stare a descompune razele luminei și a pro-
duce colorile kerkăbelei; de aceea kîndă se
mișcă, ca kîndă s'ară înveli în nenăstrăvile
kerkăbee care se 'mălădeskă kă fie-kare miș-
kare, prodăkîndă ună spektakolă așă de sveltă
în kîț kovășente toată imăgînășnea și de-
scrierea poetikă.— Toate acesle ființe ce areț
zică mi de deosebite colorii, la sosirea nouă
închă a strălăci, ca kîndă sintă aprinse kă mi
de flăcărî, prin care, fața mării se skimă în-
tr'ână nemărcinătă crateră infokată, arătîndă ma-
rinălor care kăltăreskă atănci pe mare, ună
spektakolă pirantikă de ună infernă (iadă) pe
pămîntă!— Ună voiașoră povestente șrătoarea
fantă kărioasă: „Am văzut, zice el, pe mările
„Gvinei (în Afrikă) niște năpăli negri kă se
„nămbăș totă marea pe mări mării; la apă-
„șălă soarelă s'adună fetele și plekă ca ș
„prinșă nemte. Kîndă ajungă la mare, s'arănkă
„în apă și înnotăș nărîndă pe kapă niște ko-
„șeră în care denăne nemtele. Kîndă strălă-
„șente lumă, atănci în apă, noantea s'arată șr-
„mării lumii strălășitoare de o mare lumînă
„fiindă-kă apele mării de akolo aș kăalitate a
„strălăci totă-deaumă“.— Așă dară, natăra în
mizokkăle oceanăle a aprinșă o lumînă și a
năskochită ună fokă care a nășă peste stîncile
avelor eterne ale oceanăle; o lumînă care
arde fără a înkălă, care se pesîndente fără
a vătăma și a nămăci ceva!—

Acesle minăne a șrămăș natăra prin șălă
din mizokkăle ei foarte simple, adikă kă a în-
vălătă korășile șpora din insekte kă o înfă-
șurare de lumînă strălășitoare, dășîndă-le
kăalitatea cereaskă kă care este adopnată (im-
podobită) soarele și stălele firmamentăle.—

O deosebită familie foarte interesantă de
animale lumătoare ne arătă ună felă de insekte
(de klasă Hemipterilor) care se nășente familia

folgorina care se șădeskă kă familia Cycadelor.
Acesle insekte se deosebeskă prin formașnea
kapăle și a frăntei loră, care este emite afară
(bombate, piramidele) și lumă în năinte. Știi
astoră 'și aș imăgînătă kă în această parte emite
afară a korășle pesidă fakălitatea avelor ani-
male d'a lumă în întănerikă și a privit'ă ca ună
felinară, de aceea aș și nămită acesle animale
kă nășirea de „portătorii felinariloră“. De și
avenșă idee nă e priimită astăzî în știință, kă
toate acesle e foarte remăkabăle kîț de mălă
este prolăciată kapă la șnele din acesle ani-
male, mai kă seamă la avelă care țreskă în
șădăle Americă. Dară și în Eșronă (Șngaria)
țreskă doș șpede (*Pseudophana europăna* și
panonica) care aș și ele asemenea felinare
kărioase.

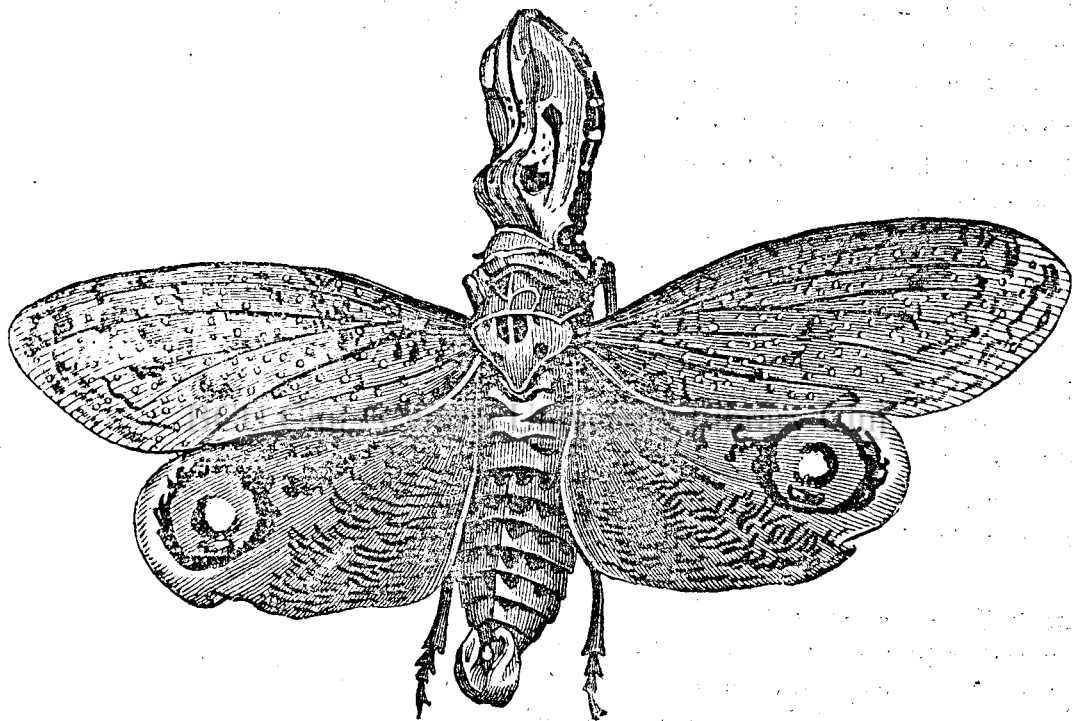
În alășurata firăș vedemă o șpedă de fol-
gore care țreșente în Brasilia (*fulgora laternaria*
Linné.) Kapăle avelăș animală seamăș oră
kămă kă ună izlikă care portă odată voeră pe
kapă, înșă k'ună imlikă vekă care amerinșă
șă kază pe o parte. Avelăș imlikă ală avelă
insekte skăate lumînă. Lăkră kăriosă! Drentă
ironie nentăș omă, sintă insektăle portătoare de
imlikă totmai ființele „luminate“ înt'însele!

Eată dară kă „lumina“ nă este ună mono-
polă, vr'ă propriete eskășăzibă a omăle; kăci,
prekămă am vășătă, sintă și animale „luminoase.“

Natăra a întășinșată lumina și fokăle
șpre a înfășășeșnea și a învia toată kreășășnea;
'ă a șășîndită în șeră, în șînăle pămîntăle,
prekămă și în făndăle mării și în korăle a-
nimăloră.— Kă toate acesle, este pe pămîntă
nămă șna din ființele vii în a kăria mină este
dată avelăș elementă splendidă și năternikă, și
acesle ființe vie este omăle.— Prin fokă s'a
făkătă omăle domnitorăle lumii materiale! O-
măle fără fokă este selbatikă, și cea mai mikă
mișkare în civălișășne nă poate a se șrăma fără
avelăș elementă; de acesă nătemă zică kă din
toate elementele, nămă fokăle este avelă kă
care a fostă înzestăată omăle, ca o ființă mo-
rală, dară nă ka o ființă animală! Toate ani-
malele aș țreșinșă de apă, de aeră și de
pămîntă, dară nămă omăle are țreșinșă și
de fokă. Fokăle, îi șervente la țreșinșăle
șale de nășeră, și prin fokă și nătemă nă-

trimintzale s'ă, apoi (ce lăcră de mirare!) sintă mi mlate p'ădăcină care sintă ca otrava pentră oameni fiindă krăde, dară fiepte se fakă nstri-
mălă foarte s'ăptosă.— Foklă i'ăminează lo-
kzinga oameniloră, foklă skimbă noantea în
zi.— Dară omălă mi aică, prekămă pretzindinea,
a întrebăndă țenălă s'ă în n'ăskochi folosi-
toare prekămă mi în cere întpistătoare, kiară mi
pentră țenălă s'ă. Așa mi foklă care tre-
bză se fie în mîinile omălăi n'ămăi ză s'ăpentră
de domnire, s'a f'ăkă ză tr'ăsnelă îngrozitoră
care p'ăncează într'ăză mină lăkrămile cere mai
f'ămoase ale znei țeneraționii întpici! În tim-

nămile vekī s'a'ă apsă în fokă kopī vī sakrifi-
kinds-ī lăi *Моло*, (o zeităte din Fenicia); în
timăzările moderne acesă Моло se kiamă *Еарă*
de *пшкă*, kăriia adăkă oamenii nimate viktime
triste, fiū, țrađii mi kiară ai loră p'ăringi. Kînd
k'ălăg'ărlă *Бертold Шварц* (în sekolălă ală
13-lea) mestekîndă p'ăgîndă silătră kă p'ăcioasă mi
k'ărbăni, a n'ăskochiă eapă de *пшкă*, nă a
gîndiă kă prin acesă mikă învenđiăne va skimbă
toată fadă p'ămintzalei în sfera morălă a inte-
liđinđei mi a țivilizaționei omenestī. Elă n'a
prevăzătă kă acesă g'ăzăne negre voră des-
pređi toată p'ătearea materiałă ce a fostă attă

Fulgora saă insekta portătoare pe kapă de ză organă lăminosă (Fulgora Latermaria.)

de stimată în secolele de mizokă, mi în lokă
de kavaleri feodali mîndri în p'ătearea sabiei
loră, va eși domnia mi trizămlă inteliđinđei
în zălele de batalie întpe doză pađiđni prekămă
d'ăzăzăi în Italia!— Vedem dară kă kiară n'ă-

kochiă cere mai întpistătoare, poartă în sinălă
loră o skintă de progresă mi de înaintare în
drămlă țivilizaționii, care s'a hotărîă de pro-
vedinđa eteră pentră țenălă omeneskă a-lă
apronia de perfekționea sa ideeală, a-lă a-
pronia de tronălă țereskă!—

Despre măsările antice.

De

A. *Treb. Lauriani.*

F. (Σρμαρε.)

I. Din înalta vechime este foarte însemnată compoziția în *Talente*, mai ales în Asia. Talentele în Ceneere are 60 mine, mina are 100 draхме, draхма are 5 оболі marі (dăпъ sistema deсimală) și 6 оболі miсi (dăпъ sistema deсimală). Prin Σρμαρε, Talentele în Ceneere are 6000 draхме, saș 30,000 de оболі marі, saș 36,000 de оболі miсi. Dintre talentele cele ce vinș mai adese-orі în istorie, merită specială atenție talentele *babіlonikș* saș *epinetikș*, talentele *ezboikș*, și talentele *attikș*. Grestatea talentele atterp de la mărimea minei saș a pândăle. Ръпортăle acestora întре sine și къръ libra romană este așa: 100 libре romane fakș 90 libре веки italice, 75 mine attice, 54 mine ezboice, și 45 mine babіlonice saș epineticе. Prin Σρμαρε xпș Talentele attikș de 60 mine attice траде 80 libре romane *), xпș talentele ezboikș de 60 mine ezboice траде 111 libре romane, xпș talentele babіlonikș de 60 mine babіlonice траде 133 $\frac{1}{3}$ libре romane.

Talentele ka o grestate de 60 mine perspective, poate să fie talentele de арș, talentele de арпintș, talentele de арапъ, talentele de ferrș, saș de вері ce materie, кіарș și talentele de vтnș saș de апъ, adекъ o măsăре de гръș, de vinș de апъ care траде 60 mine. Къндș e vorba de bani, se înцелече mai totș-deазна talentele de арпintș.

Греци înainte de чеї сзпнăсеръ Romanіi întродăсеръ în коммерцăle лорș mai аlessș аленțele attikș de 60 mine attice saș de 6000

*) (Antiochus) argenti probi duodecim millia Attica talenta dato intra duodecim annos pensionibus aequis (talentum ne minus pondo octoginta romanis ponderibus pendat); et tritici quingenta quadraginta millia modium. Eumeni regi talenta trecenta quinquaginta intra quinquennium dato, et pro frumento, quop aestimatione fiat, talenta centum viginti septem. T. Livius XXXVIII. 38.

draхме attice saș de 36,000 оболі atticі. Драхма attikș тръчеа a $\frac{1}{75}$ parte de libре romană, și оболăle deсdecimal ара de $\frac{1}{450}$ de libре romană. Дăпъ че веніръ săntș domnia Romanilorș, Грециi прииміръ denariăle romană de $\frac{1}{81}$ libре romană drentș draхмъ pentръ композăle лорș, și formаръ xпș оболă de $\frac{1}{501}$ libре romană. Atăпчi 100 denariі romanі гъчеа xпș мипъ гречеаскъ, și 6000 denariі romanі xпș talentă. Къндș se pedăsse denariăle romană la $\frac{1}{96}$ de libре, грециi лзаръ ачестș denariі drentș draхмъ, și formаръ xпș оболă de $\frac{1}{576}$ parte de libре romană (saș de $\frac{1}{2}$ de skpintăle); atăпчi 100 atariі denariі гъчеа xпș мипъ гречеаскъ, și 6000 atariі denariі xпș talentă. Мăi пре xрмъ Грециi adoptаръ къ totăle libре romană, și o импърдіре дăпъ методăle лорș în 100 draхме. Даръ în леці карі ера romane, skpisse în spirăle romană, remase импърдіреа romană.

II. În sămmе de bani вері-кăle de marі Romanіi komnăla dăпъ sestertii, карі se nămia și simплă *nummi* (nummi.)

10 sestertii, se zichea simплă decem sestertii;
100 sestertii, se zichea simплă centum sestertii;
1000 sestertii, însemnată къ I. HS, mille sestertium;
2000, II. HS, bis mille nummum, s. bina sestertia;
10,000, X. HS, decem v. dena millia nummum, s. sestertia decem.
100,000, C. HS, centum v. centena millia nummum, s. sestertia centum.
1,000,000, X. HS, decies sestertium, v. decies centena millia nummum, s. sestertia mille;
10,000,000, C. HS, centies sestertium, v. centies centena millia nummum.
100,000,000, M. HS, millies sestertium, v. millies centena millia nummum.
1,000,000,000, XM. HS, decies millies sestertium.
10,000,000,000, CM. HS, centies millies sestertium.

Non erat apud antiquos numerus ultra centum millia; itaque et hodie multiplicantur haec, ut decies centena millia, aut saepius dicantur,— Equidem miror populum Romanum victis gentibus in tributo semper argentum imperitasse, non aurum, sicut Carthagini cum Hannibale victae XII (h. e. 1200,000 verbis: quoddecies [centena millia],) pondo annua, in quinquaginta annos, nihil auri.— *Auri* in aerario populi Romani fuere Sex. Iulio, L. Aurelio Coss. septem annis ante bellum punicum tertium pondo XVI·DCCCX (h. e. 16,810 librae); argenti XXII·LXX. (h. e. 22,070 librae), et in numerato LXII·LXXXV·CCCC (h. e. 6,285,400, verbis: sestertium sexagies bis, et octoginta quinque millia, et quadringenta). Item Sex. Iulio, L. Marcio Coss. hoc est belli socialis initio auri XVI·XX·DCCCXXIX (h. e. 1,620,829, verbis: sestertium sedecies, et viginti millia, et octingenta ac viginti novem). C. Caesar primo introitu Urbis in civili bello suo ex aerario protulit laterum aureorum XXVM., argenteorum XXXV. M., et in numerato HS. CCCC. (h. e. 40,000,000, verbis: sestertium quadringenties [centena millia],). Nec fuit aliis temporibus respublica locupletior.— Intulit Aemilius Paullus Perseo victo e Macedonica praeda HS·MM·CCC (h. e. 230,000,000, verbis: bis millies et tercenties [centena millia],), a quo tempore populus Romanus tributum pendere desiit.— Libras XXXII argenti Africanus sequens haeredi reliquit. Idem cum de Poenis triumpharet quatuor millia CCCLXXX pondo transtulit. Hoc abgenti tota Carthago habuit, illa terrarum aemula, quot mensarum postea apparatu victa. Numantia quidem deleta idem idem Africanus in triumpho militibus X·VII (h. e. denarios septenos) dedit. Erater eius alobrogicus primus omnium pondo mille habuit. At Livius Drusus in tribunatu plebis, X. (h. e. decem millia pondo).— C. Caecilius Claudius Isidorus testamento suo edixit: „quamvis multa civili bello perdidisset, tamen relinquere servorum duator millia centum sedecim; iuga boum tria millia sexcenta, reliqui pecoris ducenta quinquaginta septem millia; in numerato HS·DC. (h. e. 60,000,000, verbis: sestertium sexcenties [centena millia],). Funerari se iussit HS·XI. (h. e. 1,100,000, verbis: sestertium undecies [centenis millibus]).— Marcus Crassus negabat

locupletem esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset. In agris sestertium MM. (h. e. 200,000,000, verbis: bis millies [centena millia],) possedit. *Plinius* XXXIII. 13 et seqq.

Cicero domum emit in Palatio vices sestertium (h. e. 2,000,000), *A. Gellius*.— Clodius centies quadragies septies HS (14,700,000) emptam domum habitavit.— Milo septingenties HS (70,000,000) aeris alieni debuit. *Plinius*.— Caesar dictator solum emit construendo foro sestertium millies (100,000,000). *Plin.*— Quid vociferabere decem millia talentum Gabinio esse promissa . . . sestertium bis millies et quadringenties (240,000,000 sestertii, qui efficiunt 10,000 talentum). Cic. pro Rabirio.— Caesar dictator aere alieno oppressus dixit: bis millies et quingenties (250,000,000) sibi esse oportere, ut nihil haberet. *Appianus*.— Tacitus imperator patrimonium suum publicativ, quod habuit in reditibus HS bis millies et octingenties (280,000,000). *Vopiscus*.— Seneca ter millies sestertium (300,000,000) quadriennio quaesivit. *Tacitus*.— Pallas libertus Claudii Caesaris, ter millies (300,000,000) possessor fuit. *Tacitus*.— Lentulus augur quater millies (400,000,000) possedit. *Seneca*.— Hadrianus privatis debitoribus HS. novies millies (900,000,000) reliquit *Nummus Hadrianni imp.*— Caligula intra bergentis anni curriculum absumpsit vices et septies millies (2,700,000,000) quod Tiberius imperator reliquerat. *Suetonius*.— Olympiodorus ait: Multas Romae familias annuos reditus e bonis accepisse quadragiuta circiter auri centenaria, absque frumento et vino, aliisque eius generis, quae tertiam aequabant auri partem, si venderentur; а-декъ venitъ de 5000 лире de аспъ пре annъ капи пресрннннъ знъ каниталиъ de 100,000 лире de аспъ, ми аспъ face ла 400,000,000 sestepи репвбликані, ва съ зикъ о авере ка а ли Lentулъ.

III. Este de mirape къ дспъ че крескъръ авериле Романлоръ ла знъ градъ аша де маре, ченсрлъ ли Сепвиъ Теллиъ ремасе инкъ тотъ нескимбатъ, нзмаі ктѣ се иммелдиръ сифреле къ 10, дспъ че се редссессе ассарилъ ла $\frac{1}{10}$ parte de лирѣ, ми апоі се инподссепъ терминиі de sestepи (in локъ de 1,000,000 ассарі, 400,000 sestepи), ми de денарі (in локъ de 400,000 sestepи, 100,000 денарі), аша инкѣтѣ in локлѣ

